

Қазақстан Республикасының Білім және Ғылым Министрлігі

Қарағанды Мемлекеттік Техникалық Университеті

Бекітемін
Ғылыми кеңес төрағасы,
ректор, ҚР ҰҒА академигі
Ғазалиев А.М.

« ____ » _____ 20__ ж.

ОҚУ ЖҰМЫС БАҒДАРЛАМАСЫ

NM 5303«Наноматериалдар» пәні

NN 02«Наножүйе негізі» модулі

6M070900 -«Металлургия» мамандығының магистранттары

«Металлургиядағы нанотехнология» білім беру бағдарламасы

Машина жасау факультеті

«Нанотехнологиялар және металлургия» кафедрасы

АЛҒЫ СӨЗ

Оқу жұмыс бағдарламасын «Нанотехнологиялар және металлургия» кафедрасының т.ғ.к., аға оқытушы Саркенов Б.Б. әзірлеген.

«Нанотехнологиялар және металлургия» кафедрасының мәжілісінде талқыланды

« ____ » _____ 20__ ж.№ _____ хаттама

Кафедра меңгерушісі Куликов В.Ю. _____ « ____ » _____ 20__ ж.
(қолы)

Машина жасау институтының оқу-әдістемелік кеңесі мақұлдады

« ____ » _____ 20__ ж.№ _____ хаттама

Төраға Бұзауова Т.М. _____ « ____ » _____ 20__ ж.
(қолы)

Пәннің еңбек сыйымдылығы

Семестр	Кредиттер саны/ ECTS	Сабақтардың түрі					МӨЖ сағаттарының саны	Жалпы сағаттар саны	Бақылау түрі
		Байланыс сағаттарының саны			ОМӨЖ сағаттарының саны	сағаттардың саны			
		дәрістер	практикалық сабақтар	зертханалық сабақтар					
1	3/4,5	30	-	15	45	90	45	135	Емтихан

Пәннің мақсаты

Наноматериалдар пәнінің мақсаты - магистранттарға наноматериалдар, наножүйелер жайлы айтып, наножүйелер және наноматериалдар құрылу негізін теориялық білімді қалыптастыру, нанокұрылымды және наноөлшемді материалдарды пайдалану және алу аумағында жоба-конструкторлық, өндірісті-технологиялық, ғылыми-зерттеу үшін магистранттарды дайындау болып табылады.

Пәннің міндеттері

Пәннің міндеттері мынадай:

- наноматериалдар классификациясын, наноөлшемді құрылымды, технологиялар және металдық материалдар нанокұрылымын, наноматериалдар туралы ғылыми жетістіктері және даму бағыттарын зерттеу;

- наноматериалдардың физика-химиялық негізін зерттеу, қосылуын, қорытпаны, металлдың жарты наноөлшем құрылымын және оның ерекшеліктер туралы магистранттарға үйрету;

- наноматериалдардың физика-химиялық мінездерін бағалау, наноматериалдардың фазалық құрамын және элементтің анықтау, өлшем мінездерін зерттеу бойынша құрастыра білу;

- наноматериалдар құрылымын зерттеу бойынша практикалық үлгіде магистранттарға үйрету және оларды өндірісте қолдану бағытын анықтау;

- Осы пәнді оқыған кезінде магистрант келесіге міндетті:

- наноматериалдар құрылымы және табиғаты бойынша негізгі теориялық мәлімет туралы;

- әр түрлі металдық наноматериалдарды қолдану перспективасы және құрамы туралы;

- наноматериалдардың физика-механикалық мінезін бағалау жайлы;

- наноөлшемді материалдарды алу әдісі;

- наноөлшемді материалдардың құрылымының ерекшелігі;

- наноөлшемді мінезді өлшемдерді зерттеу әдісі туралы;

Білу:

- наноматериалдар құрылымын зерттеу есебін шығару және құрастыру, таңдау;

- наноматериалдардың өлшемді мінездерін зерттеу;

- наноөлшемді заттардың фазалық құрамын және элементін анықтау;

практикалық машық және міндетін алу:

- жаңа наноматериалдарды, олардың құрылымын тағайындау және анықтау;

- берілген құрылымды жаңа наноматериалды алу мақсатымен, наноматериалдар құрамы мен құрылымын сандық және сапалық бағалау әдісін меңгеру, металлургияда жаңа материалдарды өңдеу және алу технологиясын дайындау;

- қазіргі конструкциялық және функциялық металдық материалдарды зерттеу ауданында компенетті болу, алынған ақпаратты қолдану және талдау;

Айрықша деректемелер

- Физика I, II
- Химия
- Металдардың физикалық құрылымы және металдар физикасы.

Тұрақты деректемелер

Берілген пәнді зерделеу үшін келесі пәндерді магистрлік диссертацияны орындау үшін меңгеру қажет, келесі модульдерді меңгеру кезінде қолданылады:

- Наноұнтақтарды алу технологиясы;
- Қорытпалар және металдарды наномодифицирлау және нанолегірлеу;
- Наножүйені зерттеудің қазіргі әдістері.

Пәннің мазмұны

Бөлімнің, (тақырыптың) атауы	Сабақтардың түрлері бойынша еңбек сыйымдылығы, сағ.				
	дәрістер	Практикалық саб	Зертханалық саб	ОМӨЖ	МӨЖ
1. Кіріспе дәрісі. Курс мазмұны және есебі.	1	-	-	5	5
2. Наноматериалдарды алу әдісі. 2.1. Нанобөлшектер және нанокұрылымды материалдар. В классификациялары. Агрегат фаз жағдайына байланысты Оствальдасы. Өлшемдері бойынша классификациялары. Өлшеу бойынша классификациялары. Г классификациясы. Химиялық құрамы бойынша полимерлі емес наноматериалдарды Глейтер негізгі құрылым түрін, форма және фазасын бөлуі, 2.2 Наноматериалдар: функциональды, интеллектуальды, нанообъектілерді, атом тобының спецификасынан тұратын, нанометрлік өлшемді молекулады (100 нм. дейін).	2	-	2	5	5
3. Нанобөлшекті және нанокұрылымды материалдардың ерекше физикалық және химиялық құрамы. Құрамының бөлшек өлшеміне тәуелділігі. 3.1. Наноденгейде магнитті, электростатикалық, электродинамикалық және гравитациялық біршама ролінің әрекеті. 3.2 Нанообъектілердің ерекше құрылымы, өлшемділікті олардың өлшемін және ұзындық мінезін ескерту.	5	-	2	5	5
4. Наноөлшемді материалдардың құрылымы кристалдық нақты және кемшіліксіз.	2	-	2	5	5

4.1 Құрылымды және электронды магиялық саны. Наноматериалдар өлшеміне тор кезеңіне тәуелділігі. 4.2 Наноматериалдардың кристалдық торының ақауы.					
5. Наноматериалдардың фаза аралық процесі және беттік пайда болуы.					
5.1 Наноматериалдар морфологиясы, беттігі, шекарасы. 5.2 Энергияның үсті өлшемі. Гиббс потенциалының үсті.	4	-	2	5	5
6. Наноқұрылымды материалдардың физика-химиялық қалыптастыру негізі					
6.1 «Төмен-жоғары» механизм бойынша наноқұрылымды қалыптастыру. 6.2 Біртұқымдас ұрық пайда болуының термодинамикалық аспекті. 6.3 «Жоғары-төмен» механизм бойынша наноқұрылымды қалыптастыру.	6		2	5	5
7. Наножүйеде термодинамиканың пайда болуы. Наножүйеде жалған тепендік.					
7.1 Наноорталы құрамның термодинамикалық ерекшелігі. 7.2 Нанообъектілер массасы және беттік ауданының арақатынасы. 7.3 Наноматериалдардың еріту температурасының өзгерісі.	6		2	5	5
8. Наноөлшемді жүйедегі кинематика процесі.					
8.1 Өлшемнен химиялық кинематика параметрлерінің тәуелділігі. Реакция жылдамдығы. 8.2 Көлемді және беттік диффузия. Беттік нанобөлшектегі химиялық процестердің кинетикалық ерекшелігі.	2		2	5	5
9. Нанобөлшектердің электронды құрылуы. Наноматериалдарда электронды жүйе асты тәртібі.					
9.1 Нанокристалды жағдайда жартылай өткізгіштігі және металл құрылымы ауданының ерекшелігі. Кванттық орны, сымдар, нүктелер. 9.2 Эффектілер, нанообъектілердің өлшемділік: эффектілік өлшемдерімен және өлшеулермен шартталған.	2		1	5	5
ЖАЛПЫ:	30	-	15	45	45

Магистранттар оқытушымен өзіндік жұмысының тақырыптамалық жоспары

ОМӨЖ тақырыбының атауы	Сабақтың мақсаты	Сабақтың түрі	Тапсырманың мазмұны	Ұсынылатын әдебиет
1	2	3	4	5
Тақырып 1. Фуллериттер және фуллерендерді Функциональды тағайындау.	Тақырыптар бойынша білімін тереңдету	Конференция	Фуллериттер және фуллерендерді тағайындау және классификациясын зерттеу	[1-6]
Тақырып 2. Дәндік аумақ түрі.	Тақырыптар бойынша білімін тереңдету	Семинар	Дәндік аумақ түрін зерттеу. Дәндік аумақтың нанокұрылымды материалдардан және жай үлкендәндік анаолгтардан айырмашылығы.	[1- 6]
Тақырып 3. Наноматериалдар құрамын маңызды бақылау әдісі	Тақырыптар бойынша білімін тереңдету	Семинар	Наноматериалдар құрамын маңызды бақылау әдісінің негізін зерттеу	[1- 4], [6]
Тақырып 4. Қатты денедегі наноаморфты құрастыру кинематикасы және механизмі	Тақырыптар бойынша білімін тереңдету	Жазбаша жұмыс	Қатты денедегі наноаморфты құрастыру кинематикасы және механизмі зерттеу	[1-11]
Тақырып 5. Ионды-плазмалы жабынды материалдар құрылымы	Тақырыптар бойынша білімін тереңдету	Презентация	Ионды-плазмалы жабынды материалдар құрылымын зерттеу. Жабынсыз материалдармен салыстырмалы талдау.	[1-13]
Тақырып 6 Аморфты-нанокристалды материалдардың деформациялық тәртібі	Тақырыптар бойынша білімін тереңдету	Презентация	Аморфты-нанокристалды материалдардың деформациялық тәртібінің мінездемесі. Осы материалдардың пластикалық ағынын зерттеу.	[1-13]

МӨЖ арналған бақылау жұмыстарының тақырыптары

1 Субультрааздәндік құрылымды және нанокұрылымды материалдарды анықталғаннан кейінгі дайындау әдісін зерттеу үшін жеке тапсырма

2 Наноаморфты материалдар құрылымын зерттеу үшін жеке тапсырма.

Пән бойынша тапсырмаларды орындау және тапсыру кестесі

Бақылау түрі	Тапсырманың мақсаты мен мазмұны	Ұсынылатын әдебиет	Орындалу ұзақтылығы	Бақылау түрі	Тапсыру мерзімі
№ 1 Жазбаша жұмыс	Практикалық машықтану және теориялық білімді бекіту.	[1], [2], [3], [5], Дәріс конспекті	1 сағат	Аралық	7-ші апта
(Тақырып 1) МӨЖ бойынша есеп	Теориялық білімді тексеру	[1], [2], [4], [5], [7]	7 апта	Ағымдағы	7-ші апта
№ 2 Жазбаша жұмыс	Практикалық машықтану және теориялық білімді бекіту.	[1], [2], [6], Дәріс конспекті	1 сағат	Аралық	14-ші апта
(Тақырып 2) МӨЖ бойынша есеп	Теориялық білімді тексеру	[1], [2], [4], [5], [7]	7 апта	Ағымдағы	14-ші апта
Емтихан	Пән материалының меңгерілу деңгейін тексеру	Негізгі және қосымша әдебиеттің жалпы тізімі	2 сағат	Қорытынды	Сессия кезеңінде

Негізгі әдебиеттер тізімі

1. Форстер. Нанотехнология, наука, инновации, возможности. –М.: Техносфера, 2008. -352с.
2. Валиев Р.З., Александров И.В. Объемные наноструктурные металлические материалы, получение структуры и свойства. –М.: Академия, 2007, -398с.
3. Гусев А.И., Ремпель А.А. Нанокристаллические материалы – М.: ФИЗМАТЛИТ, 2010. – 224 с.
4. Явойский А.М. Нанотехнологии и наноматериалы – М., Наука, 2008 г., 365 с.
5. Р.А. Андриевский, А.В. Рагуля. Наноструктурные материалы. Учеб.пособие для высш. учеб. заведений. — М.: Издательский центр «Академия», 2005.
6. Перспективные материалы/ под ред.проф. Д.Л.Мерсона. Уч.пособие. –М.:ТГУ, 2007. - 468с.
7. Кормилицын О.П., Шукейло Ю.А. Механика материалов и структур нано и микротехники. - М.: Академия, 2008, -224с.
8. Добаткин С.В. Лакишев Н.П. Перспективы получения и использования наноструктурный сталеи//Всероссийская конференция по наноматериалов НАНО. 2007. – Тезисы докладов. – Новосибирск, 2007.
9. Добаткин С.В. Наноматериалы. Объемные металлические нано и субмикрокристаллические материалы полученные интенсивной пластической деформацией. Уч.пособие/ Добаткин С.В. –М.:МИСиС, 2007. -36с.

10. Рыжонков Д.И. и др. Ультрадисперсные среды. Получение нанопорошков методом химического диспергирования и их св-ва. Учебное пособие/ Рыжонков Д.И., Левина В.В., Дзидзигури Е.Е. –М.: Изд-во МиСиС, 2006. -135с.

11. Кормилицын О.П., Шукейло Ю.А. Механика материалов и структур нано и микротехники. -М.: Академия, 2008, -224с.

Қосымша әдебиеттер тізімі

12. Рыжонков Д.И. и др. Ультрадисперсные среды. Получение нанопорошков методом химического диспергирования и их св-ва. Учебное пособие/ Рыжонков Д.И., Левина В.В., Дзидзигури Е.Е. –М.: Изд-во МиСиС, 2006. -135с.

13. Соронин Г.М. Трибология сталей и сплавов. –М.: Недра, 2000. -316с.